

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร

Factors related to alcohol consumption behavior among teenage pregnancy in Bangkok Metropolitan

วันเพ็ญ แก้วปาน ส.ด. (การบริหารสาธารณสุข)

Wonpen Kaewpan Dr.P.H. (Health Administration)

สุรินทร์ กลัมพากร ป.ด. (พยาบาล)

Surintorn Kalampakorn Ph.D. (Nursing)

ปาหนัน พิชยภิญโญ ป.ด. (พยาบาล)

Pannan Pichyapinnyo Ph.D. (Nursing)

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Faculty of Public Health, Mahidol University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม รูปแบบการวิจัยเป็นแบบ case-control โดยเก็บข้อมูลในโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อมและหญิงไม่ตั้งครรภ์อายุต่ำกว่า 24 ปี ซึ่งสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ (case) เป็นผู้ที่ฝากครรภ์ในคลินิกฝากครรภ์ของโรงพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 100 ราย หญิงวัยรุ่นทั่วไป (control) เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลที่เป็นพื้นที่วิจัย จำนวน 304 ราย รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าไค-สแควร์, Fisher's exact test และการวิเคราะห์ด้วยสถิติโลจิสติกแบบที่ละคู่

ผลการวิจัยพบว่าร้อยละ 50 ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมเริ่มดื่มครั้งแรกอายุต่ำกว่า 15 ปี และส่วนใหญ่มาจากอิทธิพลของเพื่อนชักจูงร้อยละ 91.7 อาการส่วนใหญ่ภายหลังดื่มจะมีอาการปวดศีรษะและอาเจียนร้อยละ 59.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมาจากการชักชวนของเพื่อนสนิท ($p=0.040$) และพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของหญิงวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.050$) โดยหญิงวัยรุ่นที่เคยดื่มมีโอกาสเสี่ยงที่จะตั้งครรภ์เป็น 1.6 เท่า (95% CI: 1.012-2.535) ของหญิงวัยรุ่นที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ผลการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ในการวางแผนจัดโปรแกรมการสอนทักษะชีวิตเพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ วิธีป้องกันการตั้งครรภ์เพื่อลดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในกลุ่มหญิงวัยรุ่น

คำสำคัญ: พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

Abstract

The purpose of this research was to examine factors related to alcohol drinking behavior among unplanned pregnant adolescents. This case – control study was conducted in hospitals located at Bangkok Metropolitan. One hundred pregnant women who visited the hospital antenatal clinics and 304 adolescents who lived in the vicinity of hospital, and their age of 24 years old or less were recruited. The multi-stage sampling was adopted. Data were collected by self-administered questionnaire and analyzed by chi-square, Fisher's exact test, and binary logistic regression.

Findings showed that 50.0% of pregnant adolescents started drinking at the age of younger than 15 years old and most of them were influenced by friends (91.7%). The majority of them had headache and vomiting symptoms (59.3%). Factors related to alcohol drinking behavior among pregnant adolescents included being persuaded by close friends ($p=0.040$) and alcohol drinking behavior related to unplanned pregnant adolescences at a 0.05 level of statistical significance. Drinking adolescents had a chance to have unplanned pregnancy 1.6 times (95% CI: 1.012–2.535) when compared to those who had never been drinking. Recommendations are programmes focused on life skill education among adolescents for sexual risk behavior prevention. Additionally, unplanned pregnancy prevention programme among adolescents should be established.

Keywords: alcohol drinking behavior, pregnant adolescents

บทนำ

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงของปัญหาการมีเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในหญิงวัยรุ่น⁽¹⁾ ดังนั้น ยุทธศาสตร์นโยบายแอลกอฮอล์ระดับชาติจึงเน้นการเฝ้าระวังและป้องกันนักดื่มหน้าใหม่โดยมีมาตรการหลักคือ การควบคุมโฆษณา การใช้มาตรการทางภาษีและราคา และการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น⁽²⁾ ทั้งนี้จากการศึกษาในต่างประเทศระบุว่าพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กับการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย โดยในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า มากกว่าร้อยละ 14 ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นไม่พร้อม อายุระหว่าง 12–20 ปี มีสาเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์⁽³⁻⁴⁾ โดยการดื่มแอลกอฮอล์ในครั้งแรกมีผลต่อการใช้อย่างอนามัยเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในระดับต่ำ⁽⁴⁾ สำหรับประเทศไทยมีการศึกษาระบุว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น⁽⁵⁾ แต่มีรายงานเพียงเล็กน้อยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น จากผลการสำรวจพฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์ในเยาวชนหญิง พบว่ามีการดื่มที่เป็นอันตรายและมีพฤติกรรมการดื่มจนมีเมาซึ่งเป็นพฤติกรรมการดื่มแบบเสี่ยงสูงและมีผลกระทบเฉียบพลันคือดื่มโดยเฉลี่ยเกินวันละ 60 กรัมแอลกอฮอล์ต่อวันสูงถึงร้อยละ 24.9 ในเยาวชนหญิงที่ดื่มทั้งหมด⁽⁶⁾ และมี

พฤติกรรมการดื่มจนเมาใน 30 วันที่ผ่านมาถึงร้อยละ 6.7 และมีแนวโน้มเป็นนักดื่มประจำในอนาคต สำหรับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ส่งผลต่อการตั้งครรภ์วัยรุ่น พบว่าการดื่มสุราหรือการใช้อย่างเสฟติดก่อนมีเพศสัมพันธ์จะมีผลต่อการควบคุมอารมณ์ทางเพศโดยพบว่าวัยรุ่นนิยมดื่มสุราและเสฟยา 3 ชนิด คือ ยาไอ ยาเคยาบ้า ซึ่งเมื่อเสฟจะทำให้เกิดความตึงเครียดทางเพศสูงขึ้น ยาบางตัวมีราคาแพงจึงต้องรวมกลุ่มกันเพื่อซื้อเสฟ ซึ่งเป็นที่มาของการมีเช็กส์หมูในวัยรุ่น⁽⁷⁾ และการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ตั้งใจ การไม่ใช้อย่างอนามัย หรือถูกบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ ฯลฯ ก่อให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ในที่สุด^(1,3-4)

การทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่าปัจจัยเสี่ยง (Risk Factors) ที่ทำให้วัยรุ่นดื่มสุรามากเกินไปหรือใช้อย่างเสฟติดมี 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านจิตวิทยา (Psychological) 2) ปัจจัยด้านสัมพันธภาพ (Interpersonal) 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Contextual)⁽⁸⁾ โดยปัจจัยด้านจิตวิทยาได้แก่ คุณลักษณะทางบุคลิกภาพบางอย่าง เช่น อารมณ์ฉุนเฉียว หุนหันพลันแล่น ซึมเศร้า รวมถึงทัศนคติที่ดีต่อการใช้อย่างเสฟติด ปัจจัยด้านสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดี จะมีปัญหาส่งผลให้วัยรุ่นมีการใช้อย่างเสฟติดมากกว่าผู้ที่เติบโตมาในครอบครัวที่ใกล้ชิด และผู้ที่ใช้อย่างเสฟติดและดื่มสุรามากมักจะมีเพื่อนที่ใช้อย่างเสฟติดและดื่มสุราเช่นกัน ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งขายได้โดยง่าย

บรรทัดฐานของชุมชนเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ความรุนแรงของการใช้กฎหมายยาเสพติด และการนำเสนอการใช้ยาเสพติดทางสื่อมวลชน ทำให้วัยรุ่นมีโอกาสมากขึ้นในการรับรู้ข่าวสารที่ยอมรับหรือส่งเสริมการใช้ยาเสพติด นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยทางชีวสังคมและภูมิหลัง ได้แก่ การดื่มของเพื่อน การได้รับสื่อและอิทธิพลจากโฆษณาเพศ ประเทสสถานศึกษา ความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่านิยมต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การดื่มของพี่น้อง ปัจจัยภูมิหลังทางครอบครัว ขนาดของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูแบบใกล้ชิดจากบิดามารดามีผลต่อพฤติกรรมการดื่มของวัยรุ่น⁽⁹⁾

จากปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในหญิงวัยรุ่นที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทำให้ผู้วิจัยสนใจว่าวัยรุ่นหญิงที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการรับรู้ ตระหนักถึงพิษภัยที่มีผลกระทบต่อตนเองในด้านสุขภาพอย่างไร โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิด PRECEDE – PROCEED⁽¹⁰⁾ ขั้นตอนการวินิจฉัย ปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อภาวะสุขภาพของบุคคล เพื่อนำผลไปเป็นข้อมูลพื้นฐานการวางแผนจัดโปรแกรมป้องกันการตั้งครรภ์ในหญิงวัยรุ่น โดยจัดระบบบริการดูแลและเฝ้าระวังด้วยมาตรการที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การรับรู้ต่อผลของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อภาวะสุขภาพ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ (ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล ค่านิยมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์) ปัจจัยเอื้อ (ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายราคาจำหน่าย และการใช้กฎหมายในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของชุมชน) และปัจจัยเสริม (ได้แก่ การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน การควบคุมของผู้ปกครอง สัมพันธภาพในครอบครัว และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อโฆษณา) กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของหญิงวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยนำ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล และค่านิยมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การรับรู้ต่อความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย ราคาจำหน่าย และการใช้กฎหมายในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ปัจจัยเสริม ได้แก่ การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน การควบคุมของผู้ปกครอง สัมพันธภาพในครอบครัว และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อโฆษณามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในเขตกรุงเทพมหานคร
4. พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่น

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ศึกษาในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์และหญิงวัยรุ่นทั่วไปที่มีอายุต่ำกว่า 24 ปี ซึ่งอยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครนานเกิน 6 เดือนขึ้นไป โดยเก็บข้อมูลในช่วงระหว่าง 18 เมษายน 2555–17 เมษายน 2556

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นแบบ Case-control Study

ประชากร เป็นหญิงไทยอายุต่ำกว่า 24 ปี ซึ่งอยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ในรอบปีงบประมาณ 2555 โดยกลุ่มศึกษา (case) เป็นหญิงตั้งครรภ์และกลุ่มควบคุม (control) เป็นหญิงที่ไม่ตั้งครรภ์ กลุ่มตัวอย่างคำนวณขนาดตัวอย่างจากสูตรการคำนวณ case-control ดังนี้⁽¹¹⁾

$$n_1 = \frac{\left[Z_{\alpha/2} \sqrt{(1+1/k)\pi(1-\pi)} + Z_{\beta} \sqrt{\pi_1(1-\pi_1) + \{\pi_2(1-\pi_2)/k\}} \right]^2}{(\pi_1 - \pi_2)^2}$$

เมื่อ n_1 = จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษากลุ่ม case, OR = ความเสี่ยงของการติ่มสุราแล้วจะก่อให้เกิดการตั้งครรภ์ (ประมาณจากวัยรุ่นที่ติ่มสุราจะมีโอกาสมีเพศสัมพันธ์มากกว่าวัยรุ่นที่ไม่ติ่มสุราเท่ากับ 2.92 เท่า)⁽¹²⁾, ค่า π_1 = สัดส่วนของการติ่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มเกิดตั้งครรภ์ (case) = $OR * (\pi_2) / [1 + \pi_2 (OR - 1)] = 0.32$, ค่า π_2 = สัดส่วนของการติ่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มไม่ตั้งครรภ์ (control) = 0.14, ค่า $\pi = (\pi_1 + k \pi_2) / (1 + k) = 0.18$, ค่า $Z_{\alpha/2} = 1.96$, ค่า $Z_{\beta} = 1.282$

แทนค่าคำนวณ ค่า $n_1 = 61$ และกลุ่ม control เท่ากับ 244 คน โดยกำหนดให้กลุ่มศึกษาต่อกลุ่มควบคุม เท่ากับ 1 ต่อ 4 ทั้งนี้เพิ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อป้องกันความไม่สมบูรณ์ จึงกำหนดเป็นกลุ่มศึกษาไม่น้อยกว่า 75 ราย และกลุ่มควบคุมไม่น้อยกว่า 300 ราย

การสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นที่วิจัย โดยวิธีเฉพาะเจาะจง โดยเป็นคลินิกฝากครรภ์ของโรงพยาบาลเลิดสิน โรงพยาบาลวชิระ และโรงพยาบาลนพรัตนราชธานี

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มศึกษา (case) โดยเป็นหญิงอายุต่ำกว่า 24 ปีที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม (Unplanned pregnancy) มาฝากครรภ์ที่คลินิกโดยไม่กำหนดอายุครรภ์ และอยู่อาศัยในเขตชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานบริการสาธารณสุขโดยเป็นพื้นที่ให้บริการตามเกณฑ์ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ กำหนดจำนวนสถานบริการแต่ละ 25 ราย สำหรับกลุ่มควบคุม (control) ใช้การ matched กลุ่มที่เป็นวัยรุ่นหญิงอายุไม่เกิน 24 ปีที่ไม่ตั้งครรภ์อยู่อาศัยในชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานบริการสาธารณสุขทั้ง 3 แห่ง โดยเป็นพื้นที่ที่ให้บริการตามเกณฑ์ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและมีอายุอยู่ในช่วงเดียวกันกับกลุ่ม case โดยใช้การสุ่มแบบง่ายตามกรอบทะเบียนรายชื่อของวัยรุ่นหญิงและเยาวชนที่อยู่อาศัยในเขตรับผิดชอบตามโครงการหลักประกันสุขภาพของสถานบริการเป็นพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่ง เกณฑ์การคัดเลือกผู้ยินยอมตนให้ทำการวิจัย

เข้าร่วมโครงการ (Inclusion criteria) กลุ่มศึกษา ใช้วิธีการเลือกจากทะเบียนรายชื่อผู้ที่มาฝากครรภ์ในคลินิกกลุ่มควบคุมเป็นหญิงอายุต่ำกว่า 24 ปีอยู่อาศัยในเขตที่คลินิกฝากครรภ์ให้การดูแลในชุมชน โดยเรียนโรงเรียนเดียวกับหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์หรือสิ้นสุดการเรียนแล้วและ/หรืออยู่อาศัยในชุมชนเดียวกับผู้ตั้งครรภ์ ทั้งสองกลุ่มสามารถอ่านหนังสือ เขียนได้ มีสติสัมปชัญญะดี และสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวอย่างเต็มที่

เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด

ชุดที่ 1 สำหรับหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป พฤติกรรมการติ่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการรับรู้ผลของการติ่มต่อภาวะสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ ปัจจัยนำ (ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล ค่านิยมต่อการติ่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์) ปัจจัยเอื้อ (ได้แก่ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย ราคาจำหน่าย และการใช้กฎหมายในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของชุมชน) และปัจจัยเสริม (ได้แก่ การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน การควบคุมของผู้ปกครอง สัมพันธภาพในครอบครัว และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อโฆษณา) และพฤติกรรมการติ่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ชุดที่ 2 สำหรับหญิงวัยรุ่นที่ไม่ตั้งครรภ์ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป พฤติกรรมการติ่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการรับรู้ผลของการติ่มต่อภาวะสุขภาพและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ ปัจจัยนำ (ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล ค่านิยมต่อการติ่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์) ปัจจัยเอื้อ (ได้แก่ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย ราคาจำหน่าย และการใช้กฎหมายในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของชุมชน) และปัจจัยเสริม (ได้แก่ การชักจูงจากกลุ่มเพื่อน การควบคุมของผู้ปกครอง สัมพันธภาพในครอบครัว และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อโฆษณา) และพฤติกรรมการติ่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย วิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ทดลองเก็บข้อมูลจากหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ในคลินิกฝากครรภ์ ที่โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี จำนวน 30 ราย วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสถิติสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคพบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้⁽¹³⁾

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะเตรียมการ ผู้วิจัยขอคำรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยมหิดล โรงพยาบาลนพรัตนราชธานีและคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช เมื่อผ่านการรับรองแล้ว ผู้วิจัยประสานงานกับฝ่ายบุคลากรเพื่อขอดำเนินการในพื้นที่ โดยเตรียมผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพ จำนวนแต่ละ 1 คน จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง เนื้อหาข้อคำถาม เพื่อช่วยให้คำแนะนำแก่กลุ่มตัวอย่างและช่วยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

ระยะดำเนินการเก็บข้อมูล

โดยผู้ช่วยวิจัยเตรียมกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ในคลินิกของโรงพยาบาลดำเนินการเก็บข้อมูลในวันที่ฝากครรภ์ที่คลินิกโดยผู้ช่วยวิจัยชี้แจงบอกกล่าวกับผู้ยินยอมตน ในกรณีอายุต่ำกว่า 18 ปีจะแจ้งผู้ปกครองให้รับทราบและสอบถามความสมัครใจ เมื่อกลุ่มตัวอย่างสมัครใจภายหลังได้รับคำชี้แจง ผู้ช่วยวิจัยจะให้เซ็นชื่อในเอกสารคำชี้แจงและหนังสือยินยอมตนให้เรียบร้อยก่อนเก็บข้อมูล โดยเก็บข้อมูลภายหลังรับบริการเรียบร้อยแล้ว สำหรับกลุ่มตัวอย่างหญิงวัยรุ่นที่ไม่ตั้งครรภ์ ผู้ช่วยวิจัยประสานกับพยาบาลเยี่ยมบ้านเพื่อคัดเลือกวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดและยินดีเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้ช่วยวิจัยนัดหมายการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม เมื่อตอบเรียบร้อยแล้ว ผู้ช่วยวิจัยรวบรวมแบบสอบถามส่งคืนผู้วิจัยในภายหลัง

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติวิเคราะห์ได้แก่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไคส์แควร์, Fisher's exact test และวิเคราะห์ปัจจัยพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับการตั้งครรภ์ โดยสถิติ Logistic regression แบบไบนารี

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและหญิงวัยรุ่นทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นส่วนใหญ่มีอายุประมาณ 16-19 ปีร้อยละ 60 (อายุเฉลี่ยประมาณ 18.7 ปี) เป็นบุตรคนเดียวร้อยละ 4.0 และมีพี่น้องร้อยละ 96.0 (เฉลี่ยมีบุตร 2 คนต่อครอบครัว) มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 10,000-20,000 บาทร้อยละ 57.1 (รายได้เฉลี่ยประมาณ 18,958.3 บาท) มีสถานภาพสมรสร้อยละ 100 ปัจจุบันอาศัยอยู่ร่วมกับบิดา มารดาตนเองร้อยละ 38.0 คุณวุฒิการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 48.0 ผลการเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีเกรดเฉลี่ย 2.00-3.00 ร้อยละ 60.6 และปัจจุบันไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 75.0 สัมพันธภาพในครอบครัว ส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่บิดามารดาอยู่ร่วมกันร้อยละ 51.0 บิดาและมารดาส่วนใหญ่รักใคร่กันดีร้อยละ 60.0 และไม่ราบรื่นทะเลาะกันบ่อยร้อยละ 2.0 มีโรคประจำตัวร้อยละ 11.0 โดยเป็นโรคภูมิแพ้มากที่สุดร้อยละ 45.5 สำหรับข้อมูลการตั้งครรภ์ส่วนใหญ่มาฝากครรภ์ครั้งแรก เมื่ออายุครรภ์ระหว่าง 13-24 สัปดาห์ร้อยละ 39.1 และอายุครรภ์มากกว่า 28 สัปดาห์ร้อยละ 8.7 (เฉลี่ยอายุครรภ์ที่ฝากครรภ์ครั้งแรกประมาณ 16.5 สัปดาห์) ประวัติการเสเพลถึงเสพติด พบว่าเคยสูบบุหรี่ร้อยละ 14.0 เคยมีประวัติดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ร้อยละ 56.7 โดยส่วนใหญ่จะดื่มเหล้าร้อยละ 18.0 ส่วนสิ่งเสพติดชนิดอื่นๆ เคยเสพร้อยละ 5.0 คำนิยมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าส่วนใหญ่มีค่านิยมโดยรวมต่อการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในระดับสูงและปานกลางร้อยละ 50.0 เท่ากัน โดยเห็นว่าวัยรุ่นสมัยใหม่ต้องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การดื่มระหว่างอยู่กับเพื่อนฝูงหรือคู่รักจนเมามีความเสี่ยงในการมีเพศสัมพันธ์ และเห็นว่าสื่อโฆษณาเกี่ยวกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลต่อการอยากลองดื่มเครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์ชนิดนั้นและการเที่ยวกลางคืนในผับ บาร์ จำเป็นต้องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยจึงจะถือว่าสนุก โดยมีความเห็นอยู่ในระดับสูง

ปัจจัยเอื้อต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นในชุมชน พบว่ามีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายในชุมชนโดยมีแหล่งจำหน่ายร้อยละ 89.0 มีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายมาก ร้อยละ 49.5 ชนิดของร้านค้าที่จำหน่ายเป็นร้านค้าปลีก และร้านสะดวกซื้อร้อยละ 58.0 และ 57.0 ระยะทางระหว่างร้านค้าส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้แหล่งที่อยู่อาศัยของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมากร้อยละ 68.0 มีแหล่งบันเทิงในชุมชนร้อยละ 7.9 ราคาจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่วนใหญ่เห็นว่ามีราคาแพงพอสมควรแต่สามารถซื้อได้ถ้าต้องการ การใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชนส่วนใหญ่เห็นว่ามี การปฏิบัติบ้างในบางเรื่องแต่ไม่สม่ำเสมอร้อยละ 35.4 ปัจจัยเสริมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าบุคคลที่ชักชวนให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนและเพื่อนร่วมงานร้อยละ 7.0 เหตุการณ์จูงใจให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ การสังสรรค์ในช่วงวันเกิดมากที่สุดร้อยละ 12.0 รองลงมา เป็นการเที่ยวกลางคืนร้อยละ 5.0 และความอยากลอง ร้อยละ 4.0 การควบคุมของผู้ปกครองเมื่อออกนอกบ้านส่วนใหญ่จะขออนุญาตผู้ปกครองเป็นบางครั้งร้อยละ 66.0 ขออนุญาตทุกครั้งร้อยละ 27.0 และไม่เคยขอลย ร้อยละ 7.0 การรับรู้ต่อสื่อโฆษณา พบว่าช่องทางการได้รับความรู้เกี่ยวกับชนิดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากสื่อโฆษณา การรับรู้ต่อผลของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสุขภาพ การรับรู้ต่อการโฆษณาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การรับรู้นโยบาย กฎระเบียบข้อบังคับผ่านจากสื่อที่รบกวนมากที่สุดร้อยละ 85.0, 72.0, 90.0 และ 75.7 ตามลำดับ

พฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น พบว่ามีประวัติเคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 60.0 อายุที่เริ่มดื่มครั้งแรกส่วนใหญ่ต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 50.0 บุคคลที่ชักจูงให้ดื่มครั้งแรกคือเพื่อน ร้อยละ 91.7 สาเหตุที่ดื่มส่วนใหญ่เพื่อนชวนร้อยละ 51.7 รองลงมาเพราะอยากลองร้อยละ 35.0 และรู้สึกว่

สนุกสนานร้อยละ 20.0 ผลกระทบต่อสุขภาพจากการดื่มครั้งแรกมีอาการผื่นผดผื่นเกิดขึ้นร้อยละ 47.5 ซึ่งอาการที่พบได้แก่ ปวดศีรษะและอาเจียนมากที่สุดร้อยละ 59.3 รองลงมาผื่นผดผื่น/อาเจียนร้อยละ 28.5 ปัจจุบันหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ยังดื่มอยู่ร้อยละ 1.0 สำหรับความตั้งใจในการเลิกดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอนาคต พบว่ามีความตั้งใจว่าสามารถเลิกดื่มได้ในอนาคตร้อยละ 57.0 และเลิกไม่ได้ร้อยละ 2.0

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มหญิงวัยรุ่นทั่วไป พบว่าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16-19 ปี ร้อยละ 60.0 (อายุเฉลี่ยประมาณ 19.2 ปี) เป็นบุตรคนเดียวร้อยละ 4.6 เป็นบุตรคนโตร้อยละ 53.0 มีรายได้ต่อเดือน ระหว่าง 10,000-20,000 บาท ร้อยละ 48.0 (รายได้เฉลี่ยประมาณ 27,706.8 บาท) สถานภาพโสดร้อยละ 70.7 อาศัยอยู่ร่วมกับบิดา มารดา ร้อยละ 46.7 ปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเรียนหนังสือร้อยละ 70.1 โดยอยู่ระดับชั้นปริญญาตรีร้อยละ 60.6 ผลการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี โดยมีเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.00-4.00 ร้อยละ 49.7 อาศัยอยู่ในครอบครัวที่บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 67.1 บิดา มารดาแยกกันอยู่ร้อยละ 24.7 สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาส่วนใหญ่รักใคร่กันดี ร้อยละ 63.4 และทะเลาะกันบ่อยร้อยละ 1.3 มีโรคประจำตัวร้อยละ 17.4 โดยเป็นโรคภูมิแพ้มากที่สุดร้อยละ 35.8 มีการสูบบุหรี่ร้อยละ 5.0 มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ร้อยละ 20.5 โดยส่วนใหญ่จะดื่มเหล้าและเบียร์ร้อยละ 32.1 ส่วนยาเสพติดอื่น ๆ พบว่าเคยเสพยาไอซ์ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 มีค่านิยมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเรื่องที่ไม่ดีต่อสุขภาพในระดับต่ำ โดยเห็นว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติมักนำไปสู่การทะเลาะวิวาท การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้น่าสนใจและช่วยดึงดูดเพศตรงข้ามได้ ทำให้มีผลเสียต่อการเรียนรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ ลินเปลืองเงินทอง และนำไปสู่การติดสารเสพติดชนิดอื่น ๆ ได้ และวัยรุ่นสมัยใหม่ต้องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ระหว่างอยู่กับเพื่อนฝูงหรือคู่รักจนมีเมามีความเสี่ยงในการมีเพศสัมพันธ์ได้ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลเสียต่อสุขภาพ และมีค่านิยมต่อการดื่มเครื่องดื่ม

แอลกอฮอล์โดยเห็นว่าจะเพิ่มความสนุกสนานในกลุ่มเพื่อนมากขึ้น ทำให้มีความกล้าในการทำกิจกรรมต่างๆ และ สื่อโฆษณามีผลต่อการอยากลองดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชนิดนั้นในระดับสูง

ปัจจัยเอื้อต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นหญิงในชุมชน มีแหล่งจำหน่ายเครื่องดื่มในชุมชนที่อยู่อาศัยร้อยละ 94.7 โดยเป็นร้านค้าปลีกและร้านสะดวกซื้อร้อยละ 68.8 และ 55.6 ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยและแหล่งจำหน่ายส่วนใหญ่อยู่ใกล้บ้านร้อยละ 75.9 และมีความสะดวกมากร้อยละ 54.3 มีแหล่งบันเทิงในชุมชนร้อยละ 8.0 เห็นว่าราคาจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีราคาแพงพอสมควร แต่สามารถซื้อได้ถ้าต้องการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีการใช้กฎหมายในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชนมีการปฏิบัติบ้างในบางเรื่องแต่ไม่สม่ำเสมอร้อยละ 43.1

ปัจจัยเสริมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พบว่าผู้ที่ชักชวนให้ดื่มคือเพื่อนและเพื่อนร่วมงานร้อยละ 9.8 รองลงมา ได้แก่ ลุง ป้า น้า อา ร้อยละ 1.3 โดยจะดื่มในช่วงวันเกิดมากที่สุดร้อยละ 16.8 ความเข้มงวดของผู้ปกครอง พบว่าจะมีการขออนุญาตผู้ปกครองบางครั้งร้อยละ 48.0 ขอทุกครั้งร้อยละ 46.1 และไม่เคยขอร้อยละ 5.9 การได้รับความรู้เกี่ยวกับชนิดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลการดื่มเครื่องดื่มต่อสุขภาพ การรับรู้ต่อการโฆษณาการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การรับรู้ต่อนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ส่วนใหญ่ผ่านช่องทางสื่อทีวีมากที่สุด ร้อยละ 78.6, 72.0, 88.8 และ 75.7 ตามลำดับ พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เคยมีประวัติในการดื่มร้อยละ 48.4 โดยเริ่มดื่มครั้งแรกเมื่ออายุประมาณ 15-19 ปี ร้อยละ 58.1 รองลงมาต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 30.2 บุคคลที่ชักชวนให้ดื่มได้แก่ เพื่อนมากที่สุดร้อยละ 84.4 สาเหตุการดื่มเพราะเพื่อนชวนมากที่สุดร้อยละ 38.1 ผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อสุขภาพในการดื่มครั้งแรก พบว่า มีอาการผิดปกติร้อยละ 45.2 โดยอาการที่พบมากที่สุด ได้แก่

มึนศีรษะ/อาเจียน ร้อยละ 49.2 รองลงมา ปวดศีรษะ/อาเจียนร้อยละ 30.2 ความตั้งใจเลิกดื่มในอนาคต คิดว่าเลิกได้ร้อยละ 45.1 เลิกไม่ได้ร้อยละ 2.6

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น

ปัจจัยนำ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า อายุ จำนวนพี่น้อง ลำดับที่บุตร รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรสของบิดามารดา สัมพันธภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา ผลการศึกษา ประวัติโรคประจำตัว และค่านิยมที่มีต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย ราคาจำหน่ายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p\text{-value} > 0.05$) แต่ปัจจัยเสริม ได้แก่ การชักชวนของเพื่อนสนิทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.040$) ส่วนการชักชวนจากคนในครอบครัว คู่รัก คนอื่นๆ การควบคุมจากผู้ปกครอง การรับรู้เกี่ยวกับชนิดเครื่องดื่มจากสื่อ การรับรู้ผลการดื่มต่อภาวะสุขภาพ การรับรู้ความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทะเลาะวิวาทและการเกิดอุบัติเหตุ การรับรู้ต่อการโฆษณาการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการรับรู้ต่อนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยราชการไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p\text{-value} > 0.05$)

3. พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กับการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่น

พบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.050$) โดยหญิงวัยรุ่นที่เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีโอกาสเสี่ยงที่จะตั้งครรภ์เป็น 1.6 เท่าของหญิงวัยรุ่นที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยรุ่นกับการตั้งครรภ์ของหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมและไม่ตั้งครรภ์ในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัย	หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น		หญิงวัยรุ่นทั่วไป		χ^2	p-value	Odds Ratio	95% CI (Lower-Upper)
	n	(%)	n	(%)				
พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยรุ่น								
- เคยดื่ม	60	(60.00)	147	(48.4)	0.084	0.050*	1.602	1.012-2.535
- ไม่เคยดื่ม	40	(40.00)	157	(51.6)			1.00	

อภิปรายผล

หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ส่วนใหญ่มาฝากครรภ์ครั้งแรกเมื่ออายุครรภ์ระหว่าง 13-24 สัปดาห์ร้อยละ 39.1 มาฝากครรภ์เมื่ออายุครรภ์ระหว่าง 25-28 สัปดาห์ร้อยละ 20.0 และอายุครรภ์มากกว่า 28 สัปดาห์ร้อยละ 8.7 (เฉลี่ยอายุครรภ์ที่ฝากครรภ์ครั้งแรกประมาณ 16.5 สัปดาห์) จะเห็นว่าการฝากครรภ์เมื่ออายุครรภ์เกิน 8 สัปดาห์ค่อนข้างสูง สะท้อนให้เห็นว่าหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อมจะมาฝากครรภ์ล่าช้า สอดคล้องกับการรายงานในต่างประเทศและในประเทศไทยที่พบว่า หญิงตั้งครรภ์ไม่พร้อมจะมาฝากครรภ์ล่าช้าด้วยปัจจัยหลายประการทั้งความอับอาย ไม่แน่ใจและการเข้าถึงบริการมีข้อจำกัด^(1,14) ซึ่งอาจส่งผลต่อสุขภาพทารกในครรภ์ได้ ดังนั้นจึงควรมีการเร่งช่วยเหลือโดยเน้นถึงประโยชน์ของการฝากครรภ์ และประชาสัมพันธ์การฝากครรภ์ภายใน 8 สัปดาห์เพิ่มมากขึ้นเพื่อการได้รับบริการที่เหมาะสมอันจะมีผลต่อสุขภาพที่ดีของมารดาและทารกในอนาคต

ปัจจัยนำเกี่ยวกับค่านิยมต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าวัยรุ่นทั้ง 2 กลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน โดยเห็นว่าการดื่มเป็นเรื่องของความสนุกสนาน สามารถช่วยให้เข้าสังคมได้ ไม่ได้ทำให้สิ้นเปลืองเงินทองและวัยรุ่นสมัยใหม่ต้องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมทั้งมีค่านิยมต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์โดยเห็นว่าการดื่มระหว่างอยู่กับเพื่อนฝูงหรือคู่รักจนเมามีความเสี่ยงในการมีเพศสัมพันธ์ในระดับต่ำ สะท้อนให้เห็นว่า หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและหญิงวัยรุ่นทั่วไปขาดความตระหนักต่อความเสี่ยงในเรื่องดังกล่าวเมื่อดื่มสุรา และมีค่านิยมที่ดี

ต่อการดื่มสุรา โดยเห็นว่าการดื่มก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและมีโอกาสเสี่ยงในเรื่องดังกล่าวน้อย จึงขาดความระมัดระวัง กอปรกับมีความรู้ในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่ถูกต้องและบางคนอาจละเลย ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม เพราะมีค่านิยมต่อความเสี่ยงในการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ตั้งใจสูง นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าการเที่ยวกลางคืนในผับ บาร์ จำเป็นต้องดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยจึงจะถือว่าสนุก ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่ระบุว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ต่อการมีพฤติกรรมทางเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย วัยรุ่นที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในครั้งแรกมักมีการป้องกันการตั้งครรภ์โดยมีการใช้ถุงยางอนามัยในระดับต่ำ^(1,4,12) จึงควรมีการสอนให้วัยรุ่นหญิงมีความตระหนักถึงผลเสียของการดื่มและหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์เพื่อลดปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อม

สำหรับปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริม พบว่าหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นและหญิงวัยรุ่นทั่วไปมีความสะดวกและเข้าถึงแหล่งจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชนง่าย เนื่องจากมีร้านค้าปลีก และอยู่ใกล้แหล่งที่พักอาศัย ราคาจำหน่ายถึงแม้จะมีราคาแพง แต่ก็สามารถหาซื้อได้หากมีความต้องการ สะท้อนให้เห็นว่า แหล่งจำหน่ายและราคาไม่เป็นอุปสรรคต่อการซื้อ ส่วนสื่อโฆษณา พบว่าสื่อโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลต่อการอยากลองดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ชนิดนั้นและโทรทัศน์เป็นช่องทางที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับพฤติกรรมการดื่มของวัยรุ่นไทยที่มีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย

ในชุมชนได้ง่าย มีเพื่อนชักชวนให้ดื่ม รวมทั้งบทบาทบิดามารดาที่เป็นตัวแบบให้เห็นการดื่ม⁽⁹⁾ ดังนั้น จึงควรมีการสนับสนุนมาตรการการจำกัดพื้นที่โฆษณาจำหน่ายเครื่องดื่มบริเวณรอบสถานศึกษาและการห้ามโฆษณาผ่านสื่อโทรทัศน์⁽²⁾ และควรมีมาตรการควบคุมการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อลดแรงจูงใจการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นมากขึ้น

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าปัจจัยนำด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ จำนวนพี่น้อง ลำดับที่บุตร รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรสของบิดามารดา สัมพันธภาพในครอบครัว ระดับการศึกษา ผลการศึกษา ประวัติโรคประจำตัว และค่านิยมที่มีต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ($p\text{-value} > 0.05$) สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยดังกล่าวไม่มีผลทำให้พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงวัยรุ่นแตกต่างกัน เช่นเดียวกับปัจจัยอื่น พบว่าความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย ราคาจำหน่ายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ($p\text{-value} > 0.05$) แต่ปัจจัยเสริม ได้แก่ การชักชวนของเพื่อนสนิทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p\text{-value} = 0.040$) ส่วนการชักชวนจากคนในครอบครัว คู่รัก คนอื่น ๆ การควบคุมจากผู้ปกครอง การรับรู้เกี่ยวกับชนิดเครื่องดื่มจากสื่อ การรับรู้ผลการดื่มต่อภาวะสุขภาพ การรับรู้ความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทะเลาะวิวาทและการเกิดอุบัติเหตุ การรับรู้ต่อการโฆษณาการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการรับรู้ต่อนโยบาย กฎระเบียบข้อบังคับของหน่วยราชการไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น ($p\text{-value} > 0.05$) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในประเทศไทยที่พบว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสริมนำไปสู่การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้⁽¹⁴⁾ นอกจากนี้พบว่าสาเหตุของการดื่มส่วนใหญ่เกิดจากเพื่อนสนิทชักชวน และเหตุการณ์จูงใจ

ในงานสังสรรค์งานเลี้ยงในวันเกิดมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีผลต่อการจูงใจให้วัยรุ่นหญิงมีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์⁽⁹⁾ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวัยรุ่นต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน กอปรกับมีค่านิยมที่เห็นว่าการดื่มในกลุ่มเพื่อนทำให้รู้สึกสนุกสนาน มีความกล้าในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และมีค่านิยมเห็นว่าการดื่มไม่มีความเสี่ยงและไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ จึงส่งผลให้มีพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในที่สุด

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลต่อการตั้งครรภ์ โดยหญิงวัยรุ่นที่เคยดื่มมีโอกาสเสี่ยงตั้งครรภ์สูงเป็น 1.6 เท่าของหญิงวัยรุ่นที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้เพราะภายหลังการดื่มแอลกอฮอล์จะส่งผลให้รู้สึกมึนเมา กระตุ้นให้มีความต้องการทางเพศสูงขึ้น และมักละเลยการป้องกันการตั้งครรภ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศพบว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม^(1,15-16) เนื่องจากสาเหตุไม่มีการป้องกันการตั้งครรภ์ภายหลังการมีเพศสัมพันธ์หรือใช้สารเสพติด โดยพบอุบัติการณ์สูงประมาณครึ่งหนึ่งของวัยรุ่นอายุ 15-18 ปี ที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และมีเพศสัมพันธ์โดยขาดการป้องกันการตั้งครรภ์โดยรวม 31 ของวัยรุ่นโดยมีความเชื่อว่าตนเองไม่น่าจะมีโอกาสตั้งครรภ์ในช่วงเวลานั้น⁽¹⁾

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการวางแผนเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นโดยประสานงานเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อกำหนดแนวทางการควบคุมพฤติกรรมการเที่ยวเตร่และการคบเพื่อนอย่างใกล้ชิด ประสานงานกับครูในการจัดโปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตแก่นักเรียนและให้คำแนะนำเรื่องการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่อเพื่อนชักชวน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในหญิงวัยรุ่นในเขตเมืองและชนบท ที่ดื่มและไม่ดื่มโดยรูปแบบ case-control และใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ

เกี่ยวกับปัจจัยจิตวิทยาสังคมร่วมเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของวัยรุ่นหญิงกลุ่มเสี่ยงเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมต่อไป

สรุป

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ได้แก่ การชักชวนของเพื่อนสนิท และพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์ต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อม โดยผู้ที่เคยดื่มแอลกอฮอล์มีโอกาสเสี่ยงในการตั้งครรภ์สูงเป็น 1.6 เท่าของผู้ที่ไม่เคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ และผู้บริหารโรงพยาบาลนพรัตน์ราชธานี โรงพยาบาลเลิดสิน และคณะบดีคณะแพทยศาสตร์วชิรพยาบาล มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ที่กรุณาสับสนุนการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Connery SH, Albright BB, Rodlico MJ. Obstet Gynecol Clin North Am 2014 ;41 (2):191-203.
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา กระทรวงสาธารณสุข. ยุทธศาสตร์นโยบายแอลกอฮอล์ระดับชาติ. นนทบุรี: ศวส.; 2553.
- Splarn H. Binge drinking leads to unwanted pregnancies. 2014 [internet]. [cited 2017 Nov 17]. Available from <https://www.generationnext.com.au/2011/05/binge-drinking-leads-to-unwanted-pregnancies/>
- Bellis AM, Morleo M, Tocque K, Dedman D, Phillips-Howard P, Perkins C, et al. Contributions of alcohol use to teenage pregnancy An initial examination of geographical and evidence based associations. HattonGarden, Liverpool : Centre for Public Health Faculty of Health & Applied Social Sciences, Liverpool John Moores University; 2009.
- สาวิตรี อัมมวงศ์กรชัย, อนิชา หมักทอง, อนุมศรี อินทนนท์. การเฝ้าระวังพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์; 2551.
- รัชณัน ชินกุลกิจนิวัฒน์, ปณิธิ ตันศรีสุวรรณ. การบำบัดรักษาและวิธีการเลิกดื่มแอลกอฮอล์. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 17 ต.ค. 2560]. เข้าใจได้จาก <http://www.thaiantialcohol.com/newsletters/view/7>
- กรมสุขภาพจิต. ปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น. [อินเทอร์เน็ต]. 2555 [เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2556]. เข้าใจได้จาก <http://www.learners.in.th/blogs/posts/336092.2554>
- Steinberg L. Adolescence. New York : McGraw-Hill; 1996.
- อรัญ วลีวงศ์, สุรศักดิ์ ไชยสงค์, ทักษพล ธรรมรังสี. บทบาทและพฤติกรรมของพ่อแม่ที่มีผลต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนไทย; 2553.
- Green LW, Kreuter MW. Health promotion planning: An educational and ecological approach. 3rd ed. Mountain View, CA: Mayfield.; 1999.
- Bowing A, Ebrahim S. Handbook of health research methods: investigation, measurement and analysis. U.K : Open University Press; 2005.
- อรัญ วลีวงศ์. มอรรอบด้าน “นักดื่มวัยรุ่นกับแม่ในวัยเรียน. [อินเทอร์เน็ต]. 2554 [เข้าถึงเมื่อ 17 ต.ค. 2560]. เข้าใจได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/data/ecatalog/256/pdf/256.pdf>
- Polit DF, Hungler BP. Essentials of nursing research : methods, appraisals, and utilization. Philadelphia : Lippincott; 1997.

14. องค์การยูนิเซฟประจำประเทศไทย.การวิเคราะห์สถานการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในประเทศไทย รายงานการสังเคราะห์; 2558. กรุงเทพมหานคร : องค์การยูนิเซฟ.
15. Naimi TS, Lipscomb LE, Brewer RD, Colley Gilbert B. Binge drinking in the preconception period and the risk of unintended pregnancy: Implications for women and their children. Pediatrics 2003; 111: 1136.
16. Caputo GV, Bordin AI. Teenage pregnancy and frequent use of alcohol and drugs in the home environment. Rev Saude Publica 2008; 42(3): 1-8.